

Satranç

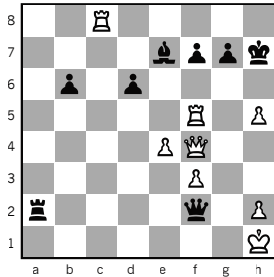
Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr

Bir de feda edilen taş tahtanın en güçlü taşı olan vezirse değme aksiyon filmleri böyle bir oyunun yanında sıkıcı kalır. Bu yazıda üst düzey oyuncular arasında oynanmış birkaç oyundan vezir fedası örnekleri sunacağım.

İlki çok yakın bir tarihten. 11-30 Kasım 2016'da dünya şampiyonluğu maçında Norveçli Magnus Carlsen unvanını Rus Sergey Karjakin karşısında korumaya çalıştı. Epeyce de zorlandı; çekişmeli geçen karşılaşmada şampiyonun belirlenmesi eşitlik bozma oyunlarına kaldı. "Hızlı satranç" kurallarına göre oynanan bu oyunların dördüncüsünde (ve sonuncusunda) siyahın kırk dokuzuncu hamlesinden sonra (49. ... Şh7) aşağıdaki konum ortaya çıktı (diyagram 1):

Diyagram 1

Carlsen - Karjakin Dünya Şampiyonluğu Maçı, 2016



Sıra beyazda, nasıl kazanır? Carlsen burada neredeyse hiç düşünmeden küçük ve şık bir kombinezonla oyunu kazandı:

Bilim ve Teknik Nisan 2017

Vezir Fedası

Taş fedalarının satranca büyük renk kattığı bir gerçek. Kuvvetli oyuncuların zayıf olanlara karşı taş feda ederek oyunu kazanmaları olağan sayılabilir. Ama büyük ustalar hele hele dünya şampiyonluğu adayları arasında geçen mücadelelerde herhangi bir taşın feda edilmesi çok daha heyecan vericidir. Böyle bir oyunu izleyenler âdeta nefeslerini tutarak olup biteni izler.

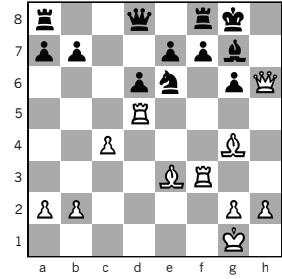
50. Vh6+!!

Karjakin (yine hiç düşünmeden) rakibinin elini sıktı. Çünkü 50. ... Şxh6 oynarsa 51. Kh8+ ya da 50. ... gxh6 oynarsa 51. Kxf7+ ile mat olacağını görmek onun düzeyindeki bir oyuncu için zor değildi. Böylece Carlsen unvanını korumuş oldu.

Şimdi sunacağımız örnek birbirine tümüyle zıt oyun tarzları olan iki oyuncu arasında oynanmış. Oyunculardan biri "önce emniyet" deyip de başka bir şey demeyen, tüm stratejisini öncelikle rakibin muhtemel tehditlerini bertaraf etme üzerine kuran, sağlamcı oyun stiliyle yenilmesi en zor oyunculardan biri olarak satranç tarihinde kendine yer edinmiş, 1963-1969 yılları arası dünya satranç şampiyonu Ermeni asıllı Sovyet oyuncu Tigran Petrosyan (1929-1984). Namıdiğer "Demir Tigran". Karşısında ise 1960'lı yıllarda satranç dünyasında fırtına gibi esen, o yıllarda satrançtaki Sovyet hâkimiyetine karşı koyan Batılı birkaç oyuncudan biri olan, yaratıcı ve sıra dışı oyun tarzıyla sivrilmiş, Danimarka'nın gurur kaynağı Bent Larsen (1935-2010). Risk almayı seven Larsen, bakın temkinli Petrosyan'ı nasıl hezimete uğratmış, hem de bir vezir fedasıyla (diyagram 2):

Diyagram 2

Larsen-Petrosyan
Piatigorsky Kupası, 1966



Sıra beyazda, nasıl kazanır?

25.Vxg6!! (tehdit: 26. Fxe6) 25. ... Af4 (25. ... Vd7 26. Kxf7; 25. ... Ac7 26. Vxg7+ Şxg7 27. Kg5+ Şh6 28. Kh3 mat; 25. ... fxg6 26. Fxe6+ Şh7 27. Kh3+ Fh6 28. Fxh6 Kf5 29. Kxf5 gxf5 30. Ff7 Vb6+ 31. Şh1 ve kazanır) 26. Kxf4 fxg6 27. Fe6+ Kf7 (27. ... Şh7 28. Kh4+ Fh6 29. Fxh6 Kf5 (29. ... g5 30. Kxg5 Vb6+ 31. c5!+-) 30. Kxf5 gxf5 31. Ff7 e5 32. Kh3 ve arkasından 33.Ff8 mat) 28. Kxf7 Şh8 (28. ...Fe5 29. Kf5+ Şh8 30. Kfxe5+-) 29. Kg5! b5 30. Kg3 ve Petrosyan terk etti.

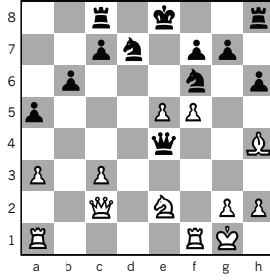
Şimdi tarihte biraz daha geriye gidiyoruz. Yıl 1935, İngiltere'de geleneksel Hastings "Premier" Turnuvası oynanıyor. Kimilerince "satranç makinesi", kimilerince de "satrancın Mozart'ı" olarak tanımlanan, ama herkesin gelmiş geçmiş en büyük doğal yeteneklerden biri olarak kabul ettiği dâhi Kübalı, o sırada artık eski şampiyon olan Jose Raoul Capablanca ile Andor

Lilienthal karşı karşıya. Capablanca, büyük dehasına rağmen artık o 1910'lu ve 1920'li yılların Capablancası değil, hem artık başarıya doymuş, hem de 1927'de Alexander Alekhine'e dünya şampiyonluğunu beklenmedik bir şekilde kaptırdığından beri sanki biraz satranca küskün... Geçen zaman içinde yeni bir satranççı nesli ortaya çıkmış, o neslin önemli temsilcilerinden biri de o sırada 24 yaşında olan Macar satranççı Lilienthal. 2010 yılında 99 yaşında ölen Lilienthal, uzun ömrü boyunca on dünya şampiyonuyla çeşitli turnuvalarda karşı karşıya gelmiş ve bunlardan Lasker, Capablanca, Alekhine, Euwe, Botvinnik ve Smyslov'u yenebilmiş ender oyuncularından. Keskin pozisyonları seviyor, taktik karmaşaya bayılıyor. Satranççı biraz amatör bir ruhla, neşesi ve heyecanı için oynuyor. Aşağıdaki oyunda Capablanca son hamlesinde 19. ... Vxe4 ile vezirleri değişmeyi teklif etmişti (diyagram 3). Muhtemelen bu sayede

baskı altındaki şahını rahatlatacağını düşünüyordu. Genç Lilienthal'ın fantastik bir kombinezonla Capa'ya nasıl şapka çıkarttığını izleyelim:

Diyagram 3

Lilienthal - Capablanca
Hastings, 1935



Sıra beyazda, nasıl kazanır?

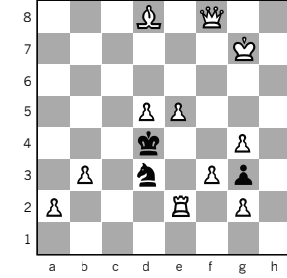
20. exf6!! (Lilienthal vezirini alınabilir durumda bırakıyor) 20. ... Vxc2 21. fxg7 Kg8 22. Ad4 (Tehdit 23. Ke1+) 22. ... Ve4 (Capablanca mattan tek kurtuluş yolunun karşıt vezir fedası olduğuna karar veriyor çünkü 22. ... Va4 23. Kfe1+ Ae5 24. Kxe5+ Şd7 25. Kd5+ Şe8 26. Ke1 mat; ya da 22. ...Vxc3 23. Kae1+ Ne5 24.

Kxe5+ Şd7 25. Ke7+ Şd6 26. Ab5+ ve kazanır) 23. Kae1 Ac5 24. Kxe4+ Axe4 25. Ke1 Kxg7 26. Kxe4+ ve Capablanca terk etti. Yakın gelecekte bir mat gözükmesine de pozisyonu savunulabilir değil. Lilienthal'ın anlattığına göre sonraki yıllarda nereye gitse satranç severler etrafına toplanıyor ve Capablanca'yı nasıl yendiğini anlatmasını istiyorlarmış. Yazımızı Ayın Sorusu ile sonlandırıyoruz. Üç hamlelik bir problem. İpucu: Vezir fedası! (diyagram 4)

Ayın sorusu

Diyagram 4

J. Kotrc - 2. ödül, *Schachmatny Journal*, 1894



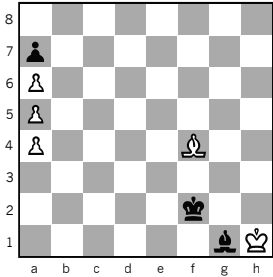
Üç hamlede mat

Geçen sayıda sorulan soruların çözümleri

Diyagram 5

"64", 1934

Üçüncülük ödülü



Beyaz oynar ve kazanır.

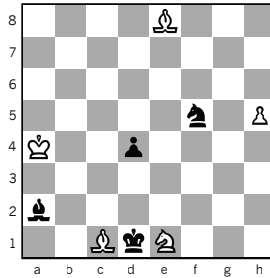
Çözüm:

1. Fc7 Şf1 2. Fb6! Ff2! 3. Şh2! Şe2 4. Şg2 Fe3 5. Şg3! Şd3 6. Şf3 Fd4 7. Şf4! Şc4 8. Şe4 Fc5 9. Şe5! Şb4 10. Şd5 Fg1 11. Şc6 ve kazanır. Sistemantik manevra.

Diyagram 6

"64", 1931

Birincilik ödülü



Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

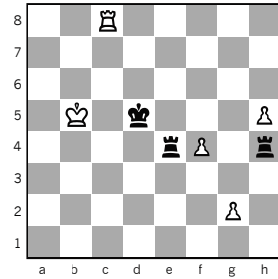
1. Ad3! Fb1 [1. ...Fc4 2. Fb5; 1. ...Şc2 2. Fg6] 2. h6 Axb3 3. Fh5+ Şc2 4. Fxb3 Şxd3 5. Şb3! (5. Fg6+? Şe2 6. Fxb1 d3) 5. ...Fc2+ 6. Şb4! Bu hamle siyahı zugzwanga sokar. Yani beyazın bir tehdidi olmamasına rağmen siyahın yapacağı herhangi bir hamle filini

kaybetmesine neden olur. Örneğin 6. ...

Şe4 ya da 6. ... Fb1 7. Fg6+ ve kazanır.

Diyagram 7

1947



Beyaz oynar ve berabere kalır.

1. Rd8+ Şe6 2. Re8+ Şf5 3. Rf8+ Şg4 4. Rg8+ Şxh5 (4. ... Şxf4 5. g3+) 5. g4+ (5. Rh8+? Şg4 6. Rg8+ Şf5 7. Rf8+ Şg6) 5. ... Rxc4 6. Rh8+ Şg6 7. Rg8+ Şf5 8. Rf8+ Şe6 9. Re8+ Şd5 10. Rd8+ Hamle tekrarıyla beraberlik. Gülümseten bir etüt...